

PROFESJONSETIKK FOR PRESTER

PROFESJONSETIKK
FOR PRESTER

Den norske kirkes presteforening 2017

Trykkeri: KronaTrykk

Oslo 2017

Design: Helene Moe Slinning • smileull.no

Satt med Adobe Garamond Premier Pro 10/13

ISBN: 978-82-90561-23-4

Profesjonsetikk for prester – elektronisk versjon (2017)

INNHOOLD

PROFESJONSETIKK FOR PRESTER	6
<i>Innledning</i>	6
1. <i>Presters profesjonsetikk</i>	7
2. <i>De grunnleggende forpliktelsene</i>	8
3. <i>Møtet med den andre</i>	9
4. <i>Verdier</i>	10
PRESTEN OG MEDIENE – TIL REFLEKSJON OG BEVISSTGJØRING	14
<i>Case til diskusjon</i>	18
<i>Nyttige nettsteder</i>	20
APPENDIX: RELEVANTE BESTEMMELSER I STRAFFELOVEN	21

PROFESJONSETIKK FOR PRESTER

*Vedtatt av Presteforeningens
representantskap mars 2017*

INNLEDNING

Prester som profesjon står mye alene i møte med enkeltmennesker og grupper. I disse møtene er noen handlinger og væremåter definert som uetiske og uakseptable. Ordinasjonsløftet og lovverket setter rammer for prestens tjeneste. Samtidig vil situasjonene i møte med mennesker være komplekse og kalle på evne og kunnskap til å utøve godt skjønn. I mange situasjoner vil konkrete regler komme til kort i møte med mangfoldet av enkeltmennesker og enkeltsituasjoner. Prester og lignende profesjoner trenger noe som utfordrer til refleksjon ved siden av de krav om disiplin som kommer til syne i lovverk og andre reglementer.

«Profesjonsetikk for prester» er derfor en tekst delt i tre:

- ☛ De grunnleggende forpliktelsene til en prest, med henvisning til krav og lovverk som definerer rollen og tjenesten.
- ☛ Beskrivelse av kjernen i presters virksomhet, og dermed området de utfordres i.
- ☛ Verdiene prester jobber ut fra og hvilke konsekvenser de får for profesjonsutøvelsen.

Dokumentet framhever verdier og god moralsk dømme-kraft framfor regler og disiplin. Det beskriver utfordringer heller enn å sette opp retningslinjer, det framholder verdier og deres konsekvenser og kaller dermed til skjønnsutøvelse.

PFs medlemmer representerer et mangfold av teologiske synspunkter og pastorale ståsteder. PF trenger derfor en profesjons-etikk som er så allmenn at den kan samle på tvers av våre forskjeller. Samtidig må den være så konkret at den skaper trygghet for den enkelte prest, og skaper tillit hos den andre.

Profesjonsetikk har utviklet seg fra å være noe som beskytter profesjonen til å bli det som også skal beskytte den andre. Uansett er kvalitetssikring en hovedsak, og det er to mulige og forskjellige tilnærminger: Oppdraget og målet med tjenesten belyser enkeltsituasjoners konkrete utfordringer, eller tjenestens sårbare punkter reguleres med et regelsett.

«Profesjonsetikk for prester» har fått form av en positiv beskrivelse av hva en prest er og skal gjøre. Profesjonsetikken beskriver forventningene til en prest – eller sagt på en annen måte: Den skal være profesjonens kall til seg selv. Den skal gi et bilde av prestens rolle og identitet – muligheter og frihet, rammer og ordninger. Den skal gi andre noe å måle oss på.

1. PRESTERS PROFESJONSETIKK

Prester i Den norske kirke er forpliktet på ordinasjonsløftet, lover og avtaler som regulerer prestedtjenesten.

Prester arbeider i møte med den andre og verden. Men-sket er skapt og villet av Gud, til fellesskap med Gud og med-mennesker, og menneskene deler betingelser med alt det skapte.

Prester har både et kirkelig oppdrag og et samfunnsopp-drag. Presten arbeider i et samfunn med mangfold av religioner og livssyn, og i en kirke med mangfold av trosuttrykk.

Dette dokumentet holder fram to verdier som er særlig viktige for presters profesjonsetikk: Åpenhet og integritet.

2. DE GRUNNLEGGENDE FORPLIKTELSENE

Lover og kirkens ordninger

- ☛ Ordinasjonsløftet
- ☛ Tjenesteordning for menighetsprester, fengselsprester, proster, biskoper
- ☛ Taushetsplikt (§211 straffeloven) (appendix)
- ☛ Avvergeplikt (§196 straffeloven) (appendix)
- ☛ Kravet om ikke å misbruke stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold (§295 straffeloven) (appendix)

Utmyntinger av forpliktelsene

- ☛ Reglement gitt av arbeidsgiver
- ☛ Etisk plattform i virksomheten
- ☛ Vær-varsom-plakater sosiale medier
- ☛ Presteforeningens refleksjonsdokument *Presten og mediene* (se side 14–20)

3. MØTET MED DEN ANDRE

Presters praksis er særlig preget av møter med mennesker. Det enkelte menneske har ukrenkelig verdi uavhengig av handlinger og hendelser, funksjonsnivå, religion, kjønn, seksuell orientering, status eller andre egenskaper.

Presters møter med mennesker skjer i kraft av prestens rolle som religiøs leder. Presten har rett og plikt til å møte mennesker med evangeliet, by på sjelesorg og forvalte kirkens ritualer.

I møte med den andre har mennesker alltid noe av den andres liv i sine hender. Presters møter med mennesker skjer i ulike rom og livssituasjoner: i individuelle samtaler, i grupper og på møter, i og utenfor kirkerommet, gjennom media eller elektronisk kontakt. Prester har i møte med andre muligheten til å gjøre godt, og til å krenke mennesker. Som profesjonell part i relasjonen har presten et særlig ansvar for ivaretagelse av den andre. Prester søker i sin profesjonsutøvelse alltid det som gagnar andre.

Prester er forpliktet på sin ordinasjon til alltid å være til tjeneste for den andre. Dette skal avveies mot at prester har regulert arbeidstid, ansvar for sitt eget hverdagsliv, relasjoner og behovet for hvile og fritid.

En prest

☺ møter mennesker med respekt for deres erfaringer, fortellinger og oppfatninger, og lar sine egne forestillinger om hva som gagnar andre utfordres i møtet.

☺ bekrefter og ivaretar skaperverkets mangfold og variasjon som en gudvillet og hensiktsmessig nødvendighet.

☺ holder fram ansvar, kjærlighet og forsoning i møte med likegyldighet, ondskap og urett.

☺ søker – i bevissthet om egen autoritet og makt – å la mennesket beholde ansvaret for eget liv.

☺ reflekterer over sin egen rolle i møte med den andre.

☺ bidrar til livstolkning ved forkynnelse og ritualer i alle livets faser.

☺ ivaretar sine egne behov for hvile, fordypning og relasjoner utenfor tjenesten.

4. VERDIER

Det åpenbare religiøse og menneskelige mangfoldet vi lever innenfor i samfunn og kirke krever en kombinasjon av åpenhet og integritet av den enkelte i møte med den andre i en profesjonell rolle.

Åpenhet og integritet er verdier som kan bidra til å skape den nødvendige tillit til prestatjenesten og sikre at de presten møter opplever å bli møtt med respekt. Verdiene signaliserer også til den enkelte prest nødvendigheten av å balansere ydmykhet og myndighet og samtidig ta det ansvaret som reelt er overlatt til presten.

Det ligger en sammenheng og en spenning mellom verdiene åpenhet og integritet: Åpenhet i møte med den andre kan oppleves å utfordre egen integritet – eller motsatt: Kravet om integritet setter grenser for åpenheten. I dette dilemmaet lever enhver prest.

Åpenhet

Et troverdig møte mellom prest og andre mennesker i et samfunn preget av mangfold, forutsetter åpenhet fra prestens side. Åpenhet er anerkjennelse av medmenneskers erfaring, tro, tanker og følelser.

Åpenhet handler også om presten selv – om vilje til dele med andre, og om evnen til å sette grenser. Prestetjenesten trenger allmenn tillit. Dette kan få konsekvenser for den enkelte prests samfunnsengasjement, bruk av sosiale medier og personlige relasjoner.

En prest

- ☺ møter den andre med interesse og med vilje til å dele egne meninger og tanker.
- ☺ ser verdien av det kollegiale mangfoldet i vår kirke.
- ☺ reflekterer teologisk i dialog med tradisjon og samfunnsendringer.
- ☺ føler seg fri til å bruke sin ytringsfrihet og delta i offentlig samtale om kirkelige, menneskelige og politiske spørsmål.
- ☺ varsler om kritikkverdige forhold for å beskytte utsatte enkeltmennesker og grupper i kirke og samfunn.
- ☺ er åpen for kritikk, og møter faglig kritikk med gjennomarbeidede argumenter.

Integritet

Et menneske med integritet oppfattes som en man kan stole på, en som ikke handler ut fra skjulte motiver eller lar seg påvirke urettmessig i sin yrkesutøvelse. Et menneske med integritet er bevisst sine egne verdier og holdninger, og tro mot og åpen på eget ståsted. Integritet i profesjonell sammenheng innebærer også bevissthet om sin faglige uavhengighet og mot til å stå for den.

En prest

- ☝ arbeider med kjennskapen til egne styrker og begrensninger.
- ☝ erkjenner grensene for sin egen kompetanse.
- ☝ har respekt for egne og andres grenser – både fysisk, psykisk og verbalt.
- ☝ reflekterer over hvilken mental, fysisk og religiøs nærhet som er tjenlig for den andre og en selv.
- ☝ arbeider med hvor man har sin primære lojalitet i forholdet mellom kirke, kolleger, enkeltmennesker og egen overbevisning, og er beredt til å håndtere lojalitetskonflikter åpent og saklig.
- ☝ ser sitt medansvar for å arbeide rituelt og politisk med store fellesmenneskelige utfordringer som miljøspørsmål, fattigdom og rettferdighet og det livssynsåpne samfunn.
- ☝ arbeider i faglig frihet med teologiske spørsmål.

PRESTEN OG MEDIENE – TIL REFLEKSJON OG BEVISSTGJØRING

Presteforeningen 2017

INNLEDNING

Prester møter media i forskjellige situasjoner:

- ☝️ Hendelser rundt deg krever at du er i media
- ☝️ Du bes om å uttale deg om saker
- ☝️ Eget engasjement skaper sak
- ☝️ Bruk av sosiale medier

Hvordan bruke disse situasjonene best mulig? Dette refleksjonsdokumentet er et bidrag til å støtte positivt opp om presters vilje til å uttale seg i det offentlige rom, ved siden av kirkerommet. Vi ønsker å gi nødvendig hjelp til den enkelte som skal møte media, og yte et bidrag til kvalitetssikring av presters offentlige profil.

PF ønsker at flere prester er mer aktive i flere offentlige rom enn kirkerommet. Vi ønsker at den enkelte prest skal kjenne trygghet når man blir kontaktet av forskjellige medier og frimodighet til selv å ta kontakt.

FORBEREDELSE LØNNER SEG

Dokumentet kan også brukes til drøftinger i stab og prostier – om hvordan vi vil forholde oss aktivt til media og hvordan vi kan bli forberedt til å møte media når noe skjer. En slik drøfting kan

ta utgangspunkt i lokale erfaringer, eller man kan bruke casene under.

MEDIEVETT OG PROFESJONSETIKK

Det er sammenheng mellom vårt medievettt og vår profesjonsetikk. Presters profesjonsetikk tar utgangspunkt i det som er vår hovedoppgave: Møte med mennesker. Vi samtaler, forkynner, leder og deltar i livsriter. Det samme gjelder for vår opptreden i aviser, på TV og i sosiale medier. Vi møter mennesker, blir sett og hørt som prester. Profesjonsetikken framholder at «Presten har i møte med andre muligheten til å gjøre godt, og til å krenke mennesker. Som profesjonell part i relasjonen har presten et særlig ansvar for ivaretagelse av den andre. Presten søker i sin profesjonsutøvelse alltid det som gagnar andre.» Men også: «En prest føler seg fri til å bruke sin ytringsfrihet og delta i offentlig samtale om kirkelige, menneskelige og politiske spørsmål». I den daglige dont utfordres vi stadig til å balansere ytringsfrihet og ansvarlighet.

LEDERANSVAR

Presten med lederansvar har noen særlige utfordringer. Pågående personalsaker bør vanligvis ikke kommenteres offentlig. Den enkelte leder bør snakke med underordnede før en uttaler seg om saker som involverer dem.

Hvis kirken ønsker flere stemmer i det offentlige rom, er lokale ledere viktige både for å inspirere til dette, og ta vare på de som gjør det. Presten som er aktive bidragsytere i den offentlige samtalen kan kjenne seg utsatt. De får ofte kritikk fra flere kanter, og kommer opp i utfordrende diskusjoner, og kan trenge noen å støtte seg på. Ledere må ta vare på de av oss som er medieaktive, også i de tilfellene hvor de trår feil og får berettiget kritikk.

I MØTE MED MEDIA – GENERELT

Det er en del allmenne hensyn å ta når man skriver i aviser eller uttaler seg på forespørsel til forskjellige medier. Til slutt i dette dokumentet finner du noen lenker til gode råd på dette området.

Her bare noen råd i kortform:

- ☝ Man skal ikke uttale seg offentlig om saker som pågår i arbeidsmiljøet, konflikter o.l.
- ☝ Når du vet det er andre som heller bør uttale seg: Henvis til rette vedkommende.
- ☝ Den som vil ut i media, må bygge relasjoner til media.
- ☝ Enhver medieaktiv prest må ha et bevisst forhold til eget behov for oppmerksomhet.
- ☝ Be alltid om sitatsjekk.
- ☝ Finn ut av hva det du sier skal brukes til.
- ☝ Å rådføre seg med andre er alltid klokt.
- ☝ Alt som skrives på nettet blir der.

Å møte media som prest er en gjentagende øvelse i dømmekraft. Hva bør jeg si? Hva kan jeg si? Når bør jeg ikke si noe? Hvordan uttrykker jeg meg slik at jeg holder meg innenfor profesjonsetikkens krav? Prester har behov for tillit i lokalmiljøet der de jobber. Det påvirker hvordan de kan framtre i forskjellige medier.

Som sagt over er det forskjellige situasjoner som kaller prester ut i media. Noen ganger må man, mens andre ganger kan man velge selv. Ikke alle prester trenger å skrive i avisa hele tiden. Men: Alle prester må være klar til å stille opp i media i forbindelse med hendelser i lokalmiljøet.

Prester kommer ofte plutselig i media etter større ulykker og kritiske situasjoner som har oppstått. Den enkelte må ha tenkt igjennom hvordan han/hun ønsker å framstå i en slik situasjon, og det beste er å ha øvd seg sammen med andre. Hva er prestens spesifikke bidrag? Hvordan bør man kle seg? Hvordan unngå å smile på TV når det er sorg og tap som er i fokus? Hvilke refleksjoner må man ha gjort seg om taushetsplikt?

Både når man blir kontaktet av media, og når man selv går ut offentlig er noen spørsmål viktig: Hvem snakker jeg på vegne av? Hvem vil jeg nå fram til? Hvorfor gjør jeg dette? Har jeg lojalitetskonflikter i forbindelse med denne saken? Er jeg akkurat nå så opprørt at jeg burde roe meg ned før jeg uttaler meg? Bør jeg informere overordnede om dette planlagte medieframstøtet?

Kirken preges av uenighet i en del spørsmål, både blant prestene og blant kirkemedlemmene. Det er stort sett av det gode at meningsmangfold blir synlig. For den enkelte prest kan det likevel være viktig å ha bygget tillit lokalt før man går ut med synspunkter som antagelig vil være kontroversielle hos noen eller mange i lokalmiljøet.

SOSIALE MEDIER

Sosiale medier inviterer til en annen tone enn andre medier. Den enkelte er sin egen redaktør, og kan skrive fritt og uten andres innsyn i skriveprosessen. Sosiale medier gir samtidig mange nye, positive muligheter for kommunikasjon, og har vist seg å være en makt- og påvirkningsfaktor i store saker i samfunnet. Kirke og prester kan ikke utelukke seg selv fra sosiale medier. Hvordan er det mulig å kombinere en privat og en offentlig profil på en konstruktiv måte?

Sosiale medier er offentlig rom. Prester kan ikke si noe i sosiale medier som de ikke kunne sagt ute på torget. Utgangspunktet er det samme som i møte med mennesker og i tale og skrift gjennom andre medier: Profesjonsetikkens krav gjelder. Rollen vår er den samme. Vi blir sett og hørt som prester.

CASE TIL DISKUSJON

☺ Det er diskusjon om julegudstjeneste. Presten tillegges reaksjonære holdninger, og blir en aktør i et spill mellom HEF og kirken. Presten sliter med å bryte ut av «tildelt rolle».

☺ Presten står i en ulykke i lokalsamfunnet. Alle snakker om ulykken. Presten legger ut status på facebook: «Tenker på alle som er berørt i dag i lokalsamfunnet vårt. Tenner lys for dem i kveld.»

☺ Noen karismatiske menigheter arrangerer omvendelsesmøter i en by som er i eller i nærheten av ditt sokn. Også noen medlemmer og ansatte fra en nabomenighet er med på å arrangere møtene. Lokalavisa ringer deg for å få en kommentar.

☺ Du sitter i kommunestyret. Det planlegges et byggeprosjekt som vil gi et miljøinngrep i lokalsamfunnet. Bygda er splittet.

☺ To ungdommer i ditt sokn har omkommet i en kollisjon med en bil hvor sjåføren trolig var beruset. Kirken er åpen og mange mennesker er samlet der. En nasjonal tv-stasjon kommer til kirken og ber deg stille opp i intervju utenfor kirken.

☺ Ditt bispedømme får utnevnt en ny biskop som har et ekteskapssyn som du er uenig med. En stor regionalavis kontakter deg for en kommentar.

☺ Du har en personlig Facebook-side med mange venner fra din menighet, inkludert konfirmanter. Etter en fest på samfunnshuset i bygda, hvor du stakk innom og tok en øl, legger noen fra festen ut et bilde på Facebook hvor man ser deg med ølen i hånda. Du er tagget i innlegget, og hvis du godkjenner taggingen vil alle dine venner kunne se bildet.

NYTTIGE NETTSTEDER

👉 Generelt om forholdet til media:

Ressursside som foreslår konkret hvordan man tar imot henvendelser fra media:

<http://www.kommunikasjon.no/fagstoff/verkt%C3%B8y-og-tips/mediekontakt/medievett>

👉 Ressurssider hos noen andre fagforeninger:

Tekna – med vekt på tillitsvalgtes rolle:

<https://www.tekna.no/tillitsvalgt/kontakt-med-media/>

Legeforeningen – med vekt på ytringsfrihet, taushetsplikt og lojalitet:

<http://legeforeningen.no/arbeidsliv-og-jus/legens-ansvar/media-og-offentlighet/>

Psykologforeningen – med vekt på å ta initiativ overfor media:

http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=130841&a=5

APPENDIX:
RELEVANTE BESTEMMELSER
I STRAFFELOVEN

§ 211. BRUDD PÅ TAUSHETSPLIKT FOR
ENKELTE YRKESGRUPPER

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes prester i statskirken,¹ prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklingsmenn i ekteskapsaker, og disses hjelpere, som uberettiget røper hemmeligheter som er betrodd dem eller deres foresatte i anledning av stillingen eller oppdraget.

§ 196. PLIKT TIL Å AVVERGE ET
STRAFFBART FORHOLD

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt og gjelder straffbare handlinger som nevnt i

- a) §§ 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 128, 129, 138, 139,
140, 141, 142, 143, 144, 192, 193, 194, 223, 239, 255,
256, 259, 274, 275, 279, 282, 283, 288, 291, 295, 299,
312, 314, 327, 329, 355 og 357,

1 Skal vel være «Den norske kirke», se lov av 7 juni 1996 nr. 31.

- b) militær straffelov §§ 50, 52 eller 96, eller
- c) sikkerhetsloven § 18 a, jf. § 31 fjerde ledd.

Ved overtredelse av §§ 312 eller 314 gjelder avvergingsplikten bare når den fornærmede er under 16 år.

Brudd på avvergingsplikten straffes ikke når

- a) handlingen det er tale om å avverge ikke har kommet så langt som til straffbart forsøk, jf. § 16, eller
- b) plikten ikke kunne oppfylles uten å utsette ham selv, hans nærmeste eller noen uskyldig for siktelse eller tiltale eller fare for liv, helse eller velferd.

§ 295. MISBRUK AV OVERMAKTSFORHOLD OG LIGNENDE

Med fengsel inntil 6 år straffes den som skaffer seg eller en annen seksuell omgang, eller får noen til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv ved

- a) misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold, eller
- b) å utnytte noens psykiske lidelse eller psykiske utviklingshemming dersom forholdet ikke rammes av § 291, eller
- c) å utnytte en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon.

På samme måte straffes den som ved forhold som nevnt i første ledd bokstav a til c får noen til å ha seksuell omgang med hverandre.

Se for øvrig straffeloven, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

☺ Som profesjonsforening tar Presteforeningen ansvar for å formulere profesjonsetikken – de forventningene prester setter til seg selv og fellesskapet om standarden på vår tjeneste og profesjonsutøvelse.

Presteforeningens profesjonsetiske dokument har form av et verdidokument, som framhever to sentrale verdier som er viktige i prestenes møte med den andre. Disse verdiene er åpenhet og integritet. Profesjonsetikken sikter mot å bidra til forsvarlig praksis i prestens møte med den andre.

Refleksjonsdokument «Presten og mediene» inneholder noen grunnleggende råd og testspørsmål for bruk av medier, også sosiale medier, og eksempler til refleksjon og drøfting. Hensikten er å bevisstgjøre prester om hva slags arena medier er, og til å tenke igjennom hvordan man framtrer i media.